

KÁNTOR ZOLTÁN – BÁRDI NÁNDOR

## Az RMDSZ a romániai kormányban, 1996-2000\*

Hálátlan vállalkozás elemzők számára értékelni egy politikai párt tevékenységét illetve kormánykoalíciós részvételét. Az RMDSZ, amely 1989-től a romániai magyarság érdekképviselőjét vállalta fel, 1996 decembere és 2000 novembere között kormányzati szerepet vállalt a RDK (Romániai Demokrata Konvenció)<sup>1</sup> által alakított koalícióban. Egy politikai tevékenység kiértékelése óhatatlanul felveti a *nézőpont* kérdését, és mivel a szerzők a tudományos objektivitást alapvető követelménynek tartják, fő feladatuknak egy olyan kritériumrendszer felállítását tekintik, amely a legkevésbé folyik bele a politikai állásfoglalásokba. A téma eseménytörténetét itt nem tudjuk áttekinteni.<sup>2</sup> A kormányzó koalíción valamint az RMDSZ-en belüli kormányzati tevékenységgel kapcsolatos munka-viták feltárására dokumentumok hiányában és az események közelsége miatt nem vállalkoztunk.<sup>3</sup> Egy politikai párt támogatottsága illetve népszerűsége az a mérce, amely mérvadó egy párt tevékenységének eredményességét illetően. Az RMDSZ esetében viszont egy etnikai pártról van szó, amelynek a szavazói a romániai magyar kulturális-politikai közösségből kerülnek ki. Emiatt a magyar választók nem pusztán politikai és gazdasági preferenciák szerint szavaznak, hanem az etnikai/nemzeti csoporthoz való tartozás alapján.

A vizsgált téma megközelítésének problémái: a) mi szerint lehet egy ilyen értékelést elvégezni? b) ki(k) végzi(k)? c) szakmai kérdés vagy politikai tevékenység egy politikai párt (kormánykoalíciós) tevékenységének értékelése?

---

\* Készült a Külügyminisztérium Stratégiai Tervezési Főosztálya számára összeállított szakértői anyag alapján.

A magyar kisebbségi érdekérvényesítésre Romániában elsősorban az RMDSZ jelentéseiből szerezhetünk információkat. A sajtót és a politikai nyilatkozatokat leegyszerűsítve két féle értékeléssel találkozunk. Az egyik a hivatalos RMDSZ értékelés, a másik az RMDSZ belső ellenzékének véleménye.<sup>4</sup> Ezek politikai, és nem szakmai jellegűek. Vannak továbbá olyan elemzések is, amelyeket szakemberek végeztek el, viszont ezek száma elenyésző.<sup>5</sup> Habár az elemzések többsége politikai, ezekben megtalálhatjuk az összes kulcskérdést. Az elemző számára viszont a politikai kiértékelések, jellegükből adódóan, nem szolgálhatnak szempont gyanánt.

*Módszertanilag több megközelítést használhatunk fel:* a) a parlamenti és a helyhatósági választások tapasztalatait, b) a közvéleménykutatási eredményeket, c) az RMDSZ és a kormányprogram összehasonlítását az elért eredményekkel, d) a kormánykoalíciós szerep milyen hatással volt különböző társadalmi és politikai viszonyok alakulására, e) történetileg milyen hatással volt a romániai politikai rendszer konzociációs irányba való fejlődésére illetve a magyar kisebbség nemzetépítő projektjére.

### *A romániai politikai keretek*

Az 1989-es romániai eseményeket követően lassan kialakult Romániában a többpártrendszeren alapuló parlamentáris demokrácia. Ebben a tanulmányban nem foglalkozunk a romániai demokrácia értékelésével, de Romániát, ha a szubsztanciális demokráciának (R. Dahl) nem is, mindenképpen formális vagy procedurális demokráciának (J. A. Schumpeter) tekinthetjük. Az 1990–96-os időszakban a TDRP (Társadalmi Demokrácia Romániai Pártja)<sup>6</sup>, illetve annak jogelődjei által uralt politikáról beszélhetünk. Ezt az időszakot a lassú reform, illetve a politikai rendszer konszolidálása jellemezte. Az RMDSZ mint ellenzéki párt vett részt a romániai politikai életben. E mellett a magyar intézményrendszer kialakításán dolgozott, illetve elmozdulás történt a belső pluralizmus iránt. Az 1996-ig hatalmon lévő pártok kevés hajlandóságot mutattak a magyar követelmények teljesítése irányában, és a magyar- és RMDSZ-ellenes retorika jellemző volt a politikai diskurzusra.

1996 novembere után már az nagy jelentőségű tény, hogy az RMDSZ részt vesz a román kormányban. Ezzel politikai partnerként elfogadhatóvá vált és egyben precedenst is teremtett. A hatalmon lévő pártok és

az RMDSZ között igazából akkor beszélhetünk egyfajta kooperációról, amikor a román hatalomnak szüksége volt egyfajta legitimációra a külföld előtt.

Ebben az időszakban, a törvényhozásban az RMDSZ képviselők igyekeztek támogatni azokat a törvénykezdeményezéseket, amelyek a reform irányába mutattak, illetve tevékenységük középpontjában a romániai magyar érdekek védelme állt. Az RMDSZ időközben mozgalomból a sajátos belső szerkezet (SZKT, Ügyvezető Elnökség, Szabályzat Felügyelő Bizottság, stb.) kialakításával, valamint a platformok intézményszerűsítésével kialakította belső struktúráját, és ezzel egyre inkább politikai pártként kezdett viselkedni. A társadalmi élet megszervezését (sok vonatkozásban az intézményi működtetést) egyre inkább az RMDSZ, illetve az RMDSZ által kontrollált források segítségével különböző „etno-civil” szervezetek vették át. A belső választások megszervezése, a magyar politikai élet pluralizálása az önkormányzati modell által – ahogy ezt az RMDSZ a brassói kongresszuson elhatározta – nem valósult meg, és háttérbe szorult a belső politizálás.

Még nem készültek kiértékelések az előző kormány tevékenységéről, de felhasználhatjuk a különböző szakfolyóiratokban megjelent elemzéseket. Amikor a Demokrata Konvenció által irányított koalíció 1996-ban átvette a kormányzást, azt ígérte, hogy végrehajtja az 1990 óta szükséges politikai és gazdasági reformot. Az első lépések igazolták az elvárásokat és a koalíció népszerűsége növekedett, ám amikor a Ciorbea-kormány megtorpant a szakszervezeti követelésekkel szemben (1997. március), egyre világosabbá váltak a koalíción belüli ellentétek, ezért a folyamat elakadt. A reform folyamata, igaz részben külföldi nyomásra a Mugur Isărescu által vezetett kormány idejében (1999. december) gyorsult újra fel, de a koalíciónak túl kevés ideje maradt már, hogy annak eredményei megjelenjenek. Így szinte törvényszerű volt a koalíció bukása, amelyet jó előre jeleztek a közvéleménykutatósi adatok és a 2000-es helyhatósági választások eredményei.

Dan Pavel szerint a koalíció egységét a reform végrehajtásának feladata tartotta össze.<sup>7</sup> Állítása szerint ez az egyetlen érv amellet, hogy ez a három ennyire különböző ideológiájú és különböző tradícióval és legitimitással rendelkező párt (RDK, DP, RMDSZ) együttműködjön. Hozzátehetjük, hogy ez volt az egyetlen lehetséges koalíció, amely megakadályozhatta a volt kormánypartok visszatérését. Ugyanebben az írásá-

ban Dan Pavel kifejti, hogy a reform elmaradása épp annak köszönhető, hogy a pártok végül sokkal kevesebbet törődtek a reformmal mint a saját gazdasági pozícióik megerősítésével. Ezáltal a kormányon lévő pártok, inkább saját partikuláris érdekeik érvényesítésére törekedtek. A koalíció diszfunkcionalitásának egyik legfőbb okát a koalíciós pártok közötti protokoll (szerződéses szabályozás) hiányában látja. Ezért minden egyes felmerülő problémánál új szabályokat kellett kialakítani, ami lekötötte a pártok figyelmét. Az elemző Dan Pavel, maga is a koalíciót elvben támogató értelmiségi, de igen kritikus a koalíció működését és eredményességét tekintve. A jó szándék, a reform iránti – legalábbis verbális – elkötelezettség nem vezetett az intézmények kiépítéséhez, a koalíción belüli döntéshozatalhoz, mint a reformok végrehajtásához. Igazából csak krízishelyzetekben működött eredményesen, ami nem volt elegendő a reformok végrehajtásához. Így utólag szinte törvényszerűnek tűnik, hogy a koalíció elveszítette a választásokat, és nyugodtan megkockáztatható, hogy erre nem azért került sor, mert a reformmal járó megpróbáltatások csökkentették volna népszerűségét.

Tanulmányunk szempontjából érdekes, hogy elemzése második részében Dan Pavel kiemeli, az RMDSZ számára tett ígéreteket sem a megegyezés betűje, sem szelleme szerint nem tartották be.<sup>8</sup> Később az RMDSZ hibájaként említi, hogy miközben az RMDSZ konzekvensen saját céljai éréséért politizált, nem vette észre a koalíció népszerűségének csökkenését, és nem tudatosította eléggé, hogy csak az akkori koalíciótól várhat bármiféle támogatást a magyar vonatkozású kérdésekben. De az 1999-es év kormányzati értékelésében – ugyanez a szerző – kiemeli, hogy az RMDSZ volt a koalíció legstabilabb része, amely rendszeresen a koalíciós megegyezések szerint szavazott, és amely alapján véve semmit sem kapott a koalíciós partnerektől.<sup>9</sup>

E rövid vázlat után rátérünk a tulajdonképpeni elemzésre, amelyet az értelmezési kritériumok megvizsgálásával kezdünk.

### *Választási szereplés – mint lehetséges értékelési kritérium*

A leadott voksok száma, illetve részben a közvélemény-kutatási adatok iránymutatóak lehetnek egy párt tevékenységének eredményességét illetően. A következőkben a 2000-es helyhatósági és általános választásokat, vala-

mint az elmúlt év közvéleménykutatási adatait vizsgáljuk meg. Ezt azért is el kell végeznünk, mert a politikusok előszeretettel használják ezeket az adatokat, pro és kontra „koalíciós értékelésük” alátámasztására.<sup>10</sup>

### *Helyhatósági választások, 2000*

Egy etnikai párt esetében a választások eredményének vizsgálatakor a kérdést árnyaltabban kell feltenni. A szakirodalom egyetért abban, hogy az etnikai pártokra szinte kizárólag csak a saját etnikumhoz/nemzethez tartozóak szavaznak, illetve igen alacsony az átszavazási arány.<sup>11</sup> A magyar szavazók nagyobb valószínűséggel maradnak távol a szavazástól, mint hogy egy másik pártra szavazzanak. A viszonyítási alap – a népszámlálási adatok nyomán – a magyarság száma Romániában, és ennek alapján ki lehet számítani, hozzávetőlegesen, a potenciális magyar szavazók számát. Egy másik viszonyítási alap az előbbi választáson az RMDSZ-re szavazók aránya. Ehhez lehet mérni a választásokon elért eredményeket. Egy kormánykoalíció esetében viszont csak hipotéziseink lehetnek, hogy a kormányzásban való részvétel milyen hatással volt egy bizonyos párt választási eredményeire.

Mint már említettük egy politikai párt sikerének vagy kudarcának mérceje a választásokon való szereplés. Azonban egy etnikai párt a legritkább esetekben tud szavazatokat szerezni a nem a saját etnikumhoz tartozók köréből. A választási kampánya lényegében arról szól, hogy a lehető legtöbb nemzettársát rábírja arra, hogy elmenjen szavazni. Ezért nem lehet ez elsődleges értékelési kritérium.

A RDK–DP(Demokrata Párt)<sup>12</sup>–RMDSZ kormánykoalíció, amely leváltotta 1996-ban a TDRP által irányított kormányt, nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A kezdeti lendület után, a kormánynak nem sikerült megvalósítani a „Szerződés Romániával” 40 pontos és 200 napos programját.<sup>13</sup> Elmaradt az intézményi reform, az inflációt nem sikerült leszorítani, a gazdasági szerkezetváltáshoz nem volt kellő erő. A kormány az ígéreteihez képest alulteljesített, kérdés viszont, hogy optimális esetben mennyit lehetett volna teljesíteni. Egy drasztikus reformprogram is szembe fordította volna a lakosságot a kormánnyal.

Először a 2000-es helyhatósági választások eredményeit nézzük meg. Ezek a következőképpen alakultak<sup>14</sup>:

*A megyei jelöltlistákra leadott szavazatok száma 2000. június 4-én*

Párt	Szavazatok száma	%
TDRP	2 200 806	27,26%
DP	803 689	9,95%
DK	605 541	7,50%
SZR <sup>15</sup>	596 846	7,39%
NLP <sup>16</sup>	563 255	6,98%
NRP <sup>17</sup>	533 854	6,61%
RMDSZ	512 413	6,35%

Láthatjuk, hogy a kormányzó pártok – az ebből a szempontból mértékadó megyei tanácsi választásokon – a szavazatok valamivel több, mint harminc százalékát gyűjtötték össze, ami mintegy fele annak, amit az 1996-os országos választásokon kaptak. Tehát a 2000-es helyi választásokon a kormányon lévő pártok messze az 1996-os helyi, illetve országos arány alatt maradtak. Az RMDSZ az egyetlen párt, amely hozzávetőlegesen annyi szavazatot szerzett, mint az előző önkormányzati, illetve országos választások alkalmával. A választók nem szankcionálták az RMDSZ-t. Ebből az a valószínűsíthető magyarázat következik, hogy amíg az RMDSZ nem követ el valamilyen hatalmas hibát, addig a romániai magyarok rá fognak szavazni. Megkockáztathatjuk a következtetést, hogy *a helyi választásokon elért RMDSZ eredmények nem függenek a kormányzati szerepléstől*. Tehát nem szolgálhat igazi értékelési kritériumként.

A helyhatósági választásokon megszerzett RMDSZ-mandátumok száma<sup>18</sup> (zárójelben a közös listán bejuttatott képviselők száma szerepel)

Tisztségviselők	1992	1996	2000
Helyi önkormányzati képviselők	2616+(147)	2445+(1)	2451
Polgármesterek	131+(11)	139	148
Megyei önkormányzati képviselők	121+(23)	133	135

A táblázatból kiderül, hogy az RMDSZ mandátumok száma a helyi választásokon viszonylag állandó. Az eltérések a helyenkénti közös jelöltállításból, a választási törvény módosulásából, illetve a választásokon részt ve-

vők száma miatt változott. Ez a csekély változás semmiképpen nem tudható be az RMDSZ kormánykoalíciós szerepvállalásának. Csupán annyit emelnénk ki, hogy *a helyi választások sem mutatják azt a tendenciát, hogy az RMDSZ a kormánykoalíciós részvételével veszített volna népszerűségéből a magyar választók körében.* Az RMDSZ listán bejutott képviselők mellett még függetlenként is mandátumot szereztek magyar képviselők és polgármesterek, főleg az 1996-os és 2000-es helyi választásokon.

### *Parlamenti és elnökválasztások 2000 novemberében*

A parlamenti és elnökválasztásokon beigazolódott az a tendencia, amelyet a közvéleménykutatási adatok, valamint a helyhatósági választások eredményei is előrevetítettek. A posztkommunista politikai csoporton belüli súlyeltolódás, a Nagy-Románia Pártjának és vezetőjének előretörése természetesen meglepetés, viszont tanulmányunk szempontjából ez csupán másodlagos kérdés.

*Az RMDSZ által elért 1996-os és 2000-es választási eredmények<sup>19</sup>:*

	1996		2000	
	n.	%	n.	%
Képviselőház	812 628	6,64	736 863	6,8
Szenátus	837 760	6,82	751 310	6,9

Összehasonlítva az 1996-os választásokkal, az RMDSZ kevesebb szavazatot szerzett, viszont az alacsonyabb választási részvétel és a választási törvény megváltoztatása miatt, százalékban többet kapott, ennek következményeként több képviselői és szenátori helyhez jutott. Míg országos szinten az 1996-os választásokhoz képest a részvételi arány 20%-al alacsonyabb volt, az RMDSZ-re szavazók száma közel 70 000-rel, aránya csak mintegy 10%-al csökkent.

A többi koalíciós párthoz viszonyítva, az RMDSZ-nek sikerült megtartania támogatottságát. Ez egyértelműen az etnikai szavazással magyarázható és kevésbé azzal, hogy az RMDSZ jobb teljesítményt nyújtott. Hozzátehetjük még, hogy valószínűleg a magyar szavazók az ország gazdasági problémáiért nem az RMDSZ-t teszik felelőssé, mivel az ő értelmezésükben

az RMDSZ elsősorban a magyar vonatkozású kérdésekkel foglalkozik. Árnyaltabb képet kapnánk, ha megvizsgálnánk megyei bontásban a választások eredményeit, viszont ezek inkább a helyi politikáról adnak képet és kevésbé az RMDSZ, mint kormánypárt tevékenységének megítéléséről.

A választási eredmények jelzésértékűek lehetnek az RMDSZ megítélésében, de nem használható kiértékelő kritériumként. Ezek legfeljebb a román koalíciós partnerekre vonatkozólag lehetnek mérvadók. A román választók így büntették a kormányzó pártokat, ez viszont nem történt meg az RMDSZ és a magyar szavazók esetében.

### *Közvélemény-kutatási adatok – mint lehetséges értékelési kritérium*

A közvéleménykutatási adatok esetében is igen óvatosnak kell lenni. Egyrészt a közvélemény-kutatási Barométer<sup>20</sup> adatait lehet alapul venni, amely viszont nem reprezentatív a magyarságra vonatkozólag. Habár a mintában a magyarok számarányuknak megfelelően szerepelnek, egyáltalán nem lehetünk biztosak, hogy ez kellő keresztmetszetét adja a romániai magyarságnak. Az olyan kutatások, amelyek a kifejezetten a romániai magyarságot vizsgálják, akár kizárólagosan, akár a magyar minta megnövelésével problémákat vetnek fel. Ma nem létezik olyan adatbázis, amely alapján egy ilyen mintát szakmailag megnyugtatóan össze lehet állítani. Az 1991-es népszámlálás óta olyan társadalmi változások mentek végbe, amelyek át-rajzolták a romániai magyar társadalmat.<sup>21</sup>

A CCRIT<sup>22</sup> 2000 tavaszi felmérése szerint, amelyben csak magyarokat kérdeztek meg, a válaszadók 80,6% vélekedett úgy, hogy az RMDSZ kormányzati tevékenységét konkrét eredmények jellemzik, és csupán 5,3% gondolta azt, hogy semmit sem sikerült megvalósítani a felvállaltakból. Az RMDSZ politikai hatékonyságát a következőképpen ítélték meg:<sup>23</sup>

	inkább egyért	inkább nem ért egyet
Az RMDSZ mostanáig általában jól politizált	75,2	17,5
A romániai magyar kisebbség jogait, ha lassan is, de lehet érvényesíteni	87,8	6,9

Az RMDSZ vezetőségének meg kellene próbálnia, hogy a jövőben is a kormányra kerüljön, mert csak így tud hatékonyan tenni valamit

a magyarságért	82,6	9,9
RMDSZ-politikusoknak gyakran sikerült érvényesíteni a magyarság érdekeit	68,3	22
Az RMDSZ politikusok csak ígérgettek, de nagyon keveset tettek a magyarságért	38,1	54,2

A felmérési eredmények arra engednek következtetni, hogy az RMDSZ kormánykoalíciós részvételét inkább pozitívan ítéli meg a romániai magyar lakosság.

Az előbbieket alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy a helyhatósági és országos választási eredmények szinte egyáltalán, a közvélemény-kutatási adatok pedig csak részben használhatók értékelési kritériumként az RMDSZ koalíciós szerepvállalását illetően.

Ezek után rátérünk a saját magunk által felállított kritériumok szerinti elemzésre.

### *A politikai döntések hatását értelmező kérdésfeltevés – mint értékelési kritérium*

Közhely, hogy a romániai magyar közéletben résztvevők, illetve a romániai magyarság különböző jövőképekkel rendelkezik, és különböző politikai prioritásokra helyezi a hangsúlyt. Az RMDSZ kormányzati szerepének értékeléséhez a vizsgált anyagból a következőket tartottuk fontosnak: a román-magyar viszony, az interetnikus együttélés alakulása; Románia és Magyarország viszonyának alakulása és ezzel összefüggésben Románia euroatlanti integrációja; Románia politikai rendszerének demokratizálódása és stabilitása. Ezen túl a romániai magyarságra, illetve az RMDSZ-re vonatkozóan központi kérdés a kormányzati szerepvállalás hatása az RMDSZ-en belüli demokráciára; valamint a romániai magyar társadalomra, a magyarság identitásának megőrzésére. Mindezzel szorosan összefügg az, hogy a) erőssödött vagy gyengült az RMDSZ mint párt támogatottsága (illetve van-e összefüggés a kormánykoalícióban való részvétel és a támogatottság között), és b) az RMDSZ-en belüli törésvonalak erősödése vagy gyengülése. Mivel

abszolút értékelési kritérium nincs, két viszonyítási alapból indulhatunk ki. Az egyik az *RMDSZ programjában megfogalmazott célkitűzések*, a másik pedig *a program mögött rejlő, gyakran a politikai nyilvánosságban meg nem fogalmazott célok*. Ez utóbbit röviden úgy foglalhatjuk össze, mint a román társadalommal párhuzamos, etnikai alapú romániai magyar társadalom megeremtése és működtetése. Ez magába foglalja az emberi és kisebbségi jogokat, az autonómia valamilyen formáját, az önálló intézményrendszert, amelynek irányító pozícióiba a saját nemzeti csoportból származó, választott személyek kerülnének.

### *A főszereplő: RMDSZ*

Elemzésünk egyik kiindulópontja, hogy az RMDSZ *etnikai alapon szerveződő párt*. Mint ilyen szavazóbázisa szinte kizárólag a romániai magyarság, és programjában pedig elsősorban a romániai magyarok érdekeit képviseli. Az etnikai pártokra jellemzően, az RMDSZ is *kettős funkciót* tölt be. Egyrészt *politikai pártként* vesz részt a romániai politikai életben, másrészt *társadalomszervező feladatokat lát el*. Az ilyen pártok programjának és politikai cselekvésének központjába az illető nemzeti/etnikai csoport/közösség érdekeinek és értékeinek képviselése áll. A többi párthoz hasonlóan az RMDSZ vezetőiknek is megvannak a saját érdekeik, amelyek nem mindig esnek egybe a képviselt csoport érdekeivel.

Az RMDSZ programja és képviselőcsoportjának parlamenti tevékenysége alapján állíthatjuk, hogy a decentralizációt, a gazdaság működőképességének kialakítását és Románia euroatlanti integrációját szorgalmazta. Ebben az értelemben, *kifelé* az RMDSZ-t a modern liberális pártokhoz sorolhatjuk.<sup>24</sup> Egyes romániai román elemzők szerint az RMDSZ-nek nincs programja Románia egészét tekintve.<sup>25</sup> Ez így téves megfogalmazás, mivel az RMDSZ kialakított egy programot, amelyben megfogalmazta nézeteit a kívánatos romániai társadalmi átalakulásról, viszont igaz, hogy ezeket – természetesen – úgy fogalmazta meg, hogy az előnyös legyen a romániai magyarság számára. Az RMDSZ elképzelésében az *Európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozás* kedvező keretet teremthet a romániai magyarság – egyéni és/vagy kollektív – jogainak érvényesítése számára. A *decentralizáció által* megeremthető az a saját jogkörrel rendelkező egységek, amelyekben a magyarok (is) nagyobb mértékben dönthetnek az őket

érintő – elsősorban politikai, kulturális és gazdasági – kérdésekben, ugyanakkor kialakítható helyi szinten az a (magyar) intézményrendszer, amelyben a magyar kulturális reprodukció megvalósítható.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy az RMDSZ-nek mint *kisebbségi pártnak, makroszinten, kettős prioritása van*: a) a kisebb és önállóbb egységek megeremtetése, amelyhez a közigazgatás decentralizációját, az autonómiát, a federalizmust soroljuk, b) az önálló intézményrendszer megeremtetése, ide az oktatásügyet, elsősorban az önálló magyar egyetemet, és a különböző szakmai intézeteket és egyesületeket soroljuk. *Ezek együttesen a magyar párhuzamos társadalom megeremtetését, a romániai magyar „szféra” intézményesítését jelentik.*

Az RMDSZ mint társadalmi szervezet a romániai magyar közösség civil (-nek tekintett) szféráját igyekszik megszervezni. Ebből a szempontból a különböző szervezeteket és intézményeket erősíti meg, nem utolsó sorban annak érdekében, hogy megtartsa, esetleg erősítse szavazóbázisát.

A fent említett jellemzők miatt tanulmányunkban átfedések lesznek az *RMDSZ* és az *RMDSZ kormánykoalíciós részvétele* értékelésében.

Az RMDSZ megalakulása óta a romániai magyarság egészének politikai képviselőjét vállalta fel, de a kezdetektől folynak a viták arról, hogy mit és hogyan kellene képviseljen az RMDSZ. A belső nézeteltérések részben az RMDSZ feladatának és stratégiájának eltérő megítéléséből származnak. Ezek a nézeteltérések végigkövetik az RMDSZ történetét, és óvatossá kell lenni, nehogy valamelyik irányzat szempontjaira építsük elemzésünket.

### *A probléma eredete: a kormánybalépés*

A kormányzati szerepvállalás geneziséét tekintve két eseményt kell kiemelni. A legfontosabb *a román-magyar alapszerződés sürgős megkötése*, 1996 szeptemberében. Annak, hogy a szerződést az Iliescu- és a Horn-kormány alkotta meg, egyrészt az volt a következménye, hogy a kampány idején a nacionalista retorika háttérbe szorult, másrészt pedig a magyarországi kormány részéről jelzés volt az RMDSZ számára, hogy ezekben az ügyekben a két ország kormánya dönt. A szerződés aláírása után és az 1997-es madridi NATO-csúcs előtt Románia nem engedhetett meg magának nacionalista retorikájú kampányt. Kívülállóként nehéz eldönteni, hogy az RMDSZ milyen indokok (megfontolások, érdekek) alapján vállalt kormányzati szerepet, de az előbbiekhöz ehhez mindenképp hozzájárultak.

A másik tényező, az *önálló RMDSZ államfőjelölt állítása* volt. Balázs Sándor egyenesen azt állítja, hogy „az RMDSZ akkor döntött egy kormánykoalícióban való esetleges részvételről, amikor elhatározta a saját államfőjelölt állítását.”<sup>26</sup> Toró T. Tiborral egyetértenek abban, hogy a kampány során Frunda György „méréskeltebb”, az autonómiaprogramot háttérbe szorító, (legalábbis „radikális” szempontból) retorikája koalícióképessé tette a magyarokat és az RMDSZ-t a román pártok szemében, ugyanakkor a magyar szavazók felé is ezt az üzenetet sugallta.<sup>27</sup>

A DK-nak és a DP-nek együttesen megvolt az 53%-os parlamenti többsége, amely elegendő lett volna a kormányalakításhoz, ugyanakkor az RMDSZ-szel együtt sem érték volna el a 2/3-os abszolút többséget. Csak feltételezhetjük, hogy *mi miatt vonták be az RMDSZ-t is a kormányba*. Egyrészt már több alkalommal bebizonyosodott, hogy a romániai politikai életben a 3%-os többség nagyon kevés. Másrészt a nyugat szemében az RMDSZ részvétele a kormányban jó fényt vetett Romániára. A politikusok feltételezése szerint, pozitív irányba is billenthetne volna a mérleget az 1997-es júliusi NATO-csúcson. Nem utolsósorban, mint már említettük, az RMDSZ és Frunda György kampánya egy megbízható, nem sokat követelő politikai párt képét sugallta. Hozzátehetjük, hogy a politikai polarizáció miatt nagyon csekély volt annak esélye, hogy bármely más pártot bevonhassanak a koalícióba. Ilyen szempontból az RMDSZ tűnhetett a „legolcsóbb” megoldásnak.

Visszatekintve nagyon nehéz eldönteni, hogy az RMDSZ kormányzati részvétele hozzájárult-e, és ha igen, akkor milyen mértékben a kormánykoalíció alacsony népszerűségéhez és választási kudarcához. Feltételezésünk szerint ez nagyon keveset nyomott a latban. A népszerűségvesztés elsősorban a jelenlegi kormánykoalíció belső konfliktusai révén állandósult kormányzati működésképtelenségnek és az ebből is adódó gyenge gazdasági teljesítményének tudható be. Ennek természetesen az RMDSZ is részese, viszont – anélkül, hogy az RMDSZ felmentése lenne a szándékunk – nyilvánvaló, hogy igen csekély befolyása volt a gazdasági folyamatokra. A magyar szavazók szemszögéből tekintve – akik jórészt etnikai szavazók – a gazdasági sikertelenség nem tántoríthatott el sok választót az RMDSZ-től. Joggal feltételezhetjük, hogy azok a magyarok, akik a 2000-es választásokon nem szavaztak, vagy nem az RMDSZ-re szavaztak, azokat inkább az RMDSZ belső konfliktusai vagy a helyi viták befolyásolták és nem az RMDSZ kormánykoalíciós szereplése.

A különböző megnyilvánulásokból az derült ki, hogy a kormánykoalíciós részvétel érdekében/közben az RMDSZ-nek bizonyos követelésekről le kellett mondania. Ezek elsősorban az autonómia koncepciót érintik. Valószínűsíthető, hogy a kormánykoalíciós tárgyalások során a Demokrata Konvenció és/vagy a Demokrata Párt kikötötte, hogy az RMDSZ tartsa takaréklángon ez irányú törekvéseit.<sup>28</sup> Feltehető, hogy ez volt a minimálkövetelmény ezen pártok részéről. Két lehetséges magyarázat van erre. Egyrészt ezek a pártok sem támogatják az RMDSZ autonómia-törekvéseit, másrészt nem vállalták e miatt az ellenzék részéről jövő támadásokat. Alapjában véve ez egy racionális követelés a koalíciós partnerek részéről. Viszont ellentmond az RMDSZ programjának és célkitűzéseinek.

A koalíciós tárgyalások eredményeképp az RMDSZ-t két miniszteri hely illette meg, melyből az egyik a Turisztikai Minisztérium, a másik pedig az 1997. januárban létrehozott Kisebbségvédelmi Hivatal élén (előbbinek Birtalan Ákos, utóbbinak pedig Tokay György lett a vezetője). Később a turisztikai tárca helyett az egészségügyit kapta meg az RMDSZ, illetve a koalíció első két évében 11 államtitkári posztot is.<sup>29</sup>

Helyi és megyei szinten az RMDSZ két prefektusi és nyolc alprefektusi helyhez jutott. Az RMDSZ kormánykoalíciós részvétele jobb helyzetbe hozott több magyar települést, de mivel ezek zöme informális szinten zajlott, csak valószínűsíteni lehet, hogy ez kedvezőbb helyzetbe hozta a romániai magyarság egy csoportját.<sup>30</sup>

A politológusok előszeretettel osztják a négyéves kormányzati ciklust a Ciorbea-, Vasile- és Isărescu-kormányok szakaszaira. Az általános vélekedés az, hogy a Ciorbea-kormány volt a legkedvezőbb a romániai magyar kisebbség számára. Első ránézésre ez valóban így van, viszont nem feledhetjük, hogy az 1997. július 8-i madridi csúcstól előtti időszakban Románia reménykedett abban, hogy első körben felveszik a NATO-ba. Reálisan erre igen kevés volt az esély, de nem volt eleve kizárható. Az RMDSZ ekkor volt a legkedvezőbb helyzetben, mert Románia számára kulcsfontosságú volt, hogy eredményeket mutasson fel a nemzeti kisebbségek ügyének kezelésében is. A Románia és Magyarország között létrejött alapszerződés, az RMDSZ kormánykoalíciós részvétele és a romániai magyarok, de általában a kisebbségek számára előnyös döntések mind azt bizonyították nyugat felé, hogy az akkori romániai kormány megváltoztatta orientációját. A Ciorbea-kormány odáig ment, hogy sürgősségi kormányrendelettel mó-

dosította az előző kormányzati időszakban elfogadott tanügyi törvényt.<sup>31</sup> Ez volt az az időszak, amikor az RMDSZ esetleg kedvező döntést csikarhatott volna ki az állami finanszírozású önálló magyar egyetem ügyében. A madridi csúcs utáni időszakban a román politikának már nem volt annyira fontos külpolitikailag az RMDSZ. Ez a további kormányzati munkában is megmutatkozott.

A kormánybalépéssel a legnagyobb gond annak mikéntje volt. Az elvi és gyakorlati kérdéseken túl, a fentről hozott döntés képezi a fő problémát, amelyet csak utólag legitimáltatott a vezetőség. Ezáltal sérült a belső demokrácia elve, és megkérdőjelezte a döntéshozó fórum szerepét. Mindez az SZKT és az Operatív Tanács befolyásának az utóbbi javára történő eltolódási folyamatába illeszthető.<sup>32</sup>

### *A koalíciót ellenzők érvrendszere*

Az RMDSZ önértékelések felsorolják a négyéves kormányzati ciklus alatt elért sikereket, illetve a kudarcokat.<sup>33</sup> Az RMDSZ belső ellenzékének értékelése inkább a kormánybalépés mikéntjét kérdőjelezi meg, a kudarcokra helyezi a hangsúlyt, valamint számon kéri az RMDSZ adósságait a társadalomépítés és a belső demokratizálódás terén. Míg az RMDSZ saját értékelései kihangsúlyozzák a törvényhozás és gazdasági reform területén elért eredményeket, addig a belső ellenzék értékelései erről nem ejtenek szót.

Két párhuzamos diskurzust fedezhetünk fel, amelyek megerősítik az addig is létező törésvonalakat. Az RMDSZ vezetősége a „kis lépések” taktikáját folytatta, arra alapozva, hogy a jogokat lépésenként kell kiharcolni és azzal a tudattal, hogy ez csak kompromisszumok árán sikerülhet. Az ellenzék viszont abból indul ki, hogy a romániai magyarságnak bizonyos jogok járnak, és a kulcskérdésekben szerintük nem lehet – még ideiglenes – kompromisszumot sem kötni.<sup>34</sup> Az álláspontok merevek és nem valószínű, hogy bármiféle közeledés körvonalazódna a két tábor között.

Az „ellenzők” a koalíciót vállaló/létrehozó csoportot azonosítják az 1992/93-as „Neptunosokkal”<sup>35</sup>. Szerintük a koalícióba lépést a vezetőség puccsszerűen hajtotta végre, nem rendelkezvén semmiféle felhatalmazással. A koalícióba lépést a vezetőség utólagosan legitimáltatta az SZKT-val. Nem gondolta végig a következményeket, és nem kérte meg a „liba árát”<sup>35</sup>. Úgy léptek koalícióra, hogy nincs, vagy legalábbis nem nyilvános a koalíciós

\* Frunda, Borbély, Tokay – majd Markó

szerződés. Az ellenzök számon kérik az RMDSZ-től, hogy nem képviseli és nem teljesíti a programjában szereplő célokat. Az érdekvédelem, a közképviselet, az érdekegyeztetés, az identitásvédelem, az önszerveződés és belső pluralizmus tekintetében az RMDSZ nem működött hatékonyan és feladta eredeti céljait.<sup>36</sup>

Ez a kormányzati ciklus alatt vált nyilvánvalóvá, de a probléma gyökerei visszavezethetők az azt megelőző korszakra. A koalíciót ellenzök követeltetése: az RMDSZ vezetőségét le kell váltani és vissza kell térni az 1993-as brassói kongresszuson lefektetett elvekhez és programhoz. Meglátásunk szerint ezek a bírálatok inkább az RMDSZ tevékenységét érintik, és csak másodsorban a koalíciós részvételt. A koalícióba lépéssel a fő gondot úgy fogalmazzák meg, hogy belső döntés és szerződés nélkül történt.<sup>37</sup>

Román részről 1996-tól a mindenkori bukaresti hatalom érdeke lett, hogy bevonja az RMDSZ-t a kormányba. Hiszen ebben az esetben tudja a legjobban ellenőrizni és befolyásolni az RMDSZ politikáját. Az első alkalom után már a nemzetközi elfogadottság erősítéséhez is szüksége van a mindenkori romániai kormánynak az RMDSZ-szel való jó viszonyra, de általánosan minimális alkupozióit is biztosítani kell a magyar párt számára.

A következőkben az RMDSZ számára néhány kiemelt területet vizsgálunk meg.

### *Az interetnikus együttélés*

Az interetnikus együttélésre vonatkozó információkat elsősorban a közvélemény-kutatásokból szerezhetünk. Az ország helyzetéről a lakosság, és külön a magyarság is úgy vélekedik, hogy az országban a dolgok rossz irányba haladnak. A magyarság számára (is) a legnagyobb problémát a korrupció, munkanélküliség, életszínvonal csökkenése és infláció jelenti és csak ezután következnek a jellegzetesen magyar vonatkozású problémák (autonómia, nyelvhasználat, egyetem, stb.).<sup>38</sup>

A 2000-es május-júniusi Etnobarométer eredményei szerint a román-magyar viszony javult az 1996 előtti állapothoz képest. Ezt a nézetet osztják úgy a románok, mint a magyarok, az utóbbi csoport nagyobb arányban.<sup>39</sup> Az RMDSZ kormányban való részvétele óta a románok és a magyarok is úgy gondolják, hogy a magyarok helyzete javult, és nagyon kevesen vélekedtek úgy, hogy rosszabbodott volna. Mindezek ellenére nagy az eltérés

a nemzeti kisebbségek jogainak megítélésében. A magyarok 83,1%-a véli úgy, hogy a nemzeti kisebbségek jogilag hátrányos helyzetben vannak.

Az általánosan elterjedt szemlélet ellenére és a romániai magyar életvilág egyre erősebb elkülönülése mellett az interetnikus viszony nem feszült. A mindennapok szintjén, a kölcsönös előítéletek ellenére a románok és a magyarok között kevés a nyílt konfliktus. Valószínűsíthetjük, hogy a koalíciós pártok támogatóival a magyarok jobban kijönnek, mint az ellenzéki pártok támogatóival, de ritkán olvashattunk a sajtóban komoly gondokról.

Az intézményes diszkrimináció valószínűleg csökkent az 1996 utáni törvények és kormányrendeletek hatására, de egy etnicizált politikájú államban csekély annak valószínűsége, hogy ez rövid- vagy középtávon megszűnik. Az RMDSZ kormányzati eredményei döntően a diszkrimináció ellenes rendelkezések és a nyelvpolitikai intézkedések körébe tartoznak. A harmadik szintű, identitáspolitikai célkitűzésekből, a saját intézményépítés terén döntően a kisebbségi kérdés kezelésére szolgáló kormányzati struktúrák megteremtésére koncentráltak.<sup>40</sup>

### *Kétoldalú államközi kapcsolatok: Románia és Magyarország*

Magyarország és szomszédainak kapcsolatrendszerét három problémakör határozza meg: a szomszédságból adódó eltérő érdekek; a történelmi komplexusok; a kisebbségi kérdés. Románia vonatkozásában 1989 óta a kapcsolatok kulcskérdése az erdélyi magyarság helyzete. Elméleti szinten ez a nemzet és a kisebbségi jogok különböző értelmezésén alapszik. Az államközi kapcsolatok szintjén az egyéb – pl. a gazdasági és integrációs – kapcsolatok másodlagosak. Függ ugyanakkor a két ország politikai prioritásaitól, olyan értelemben, hogy a külpolitikai tényezők együttműködésre készítik-e a két országot vagy sem. Továbbá függ a mindkét országban épp hatalmon levő kormányok összetételétől és kisebbségpolitikájától.

Mint ismert, az alapszerződést az MSZP-SZDSZ kormány kötötte meg a TDRP-kormányval 1996 szeptemberében. Az akkori magyar kormánypártok értékelése szerint ennek a szerződésnek a megkötése döntően járult hozzá és teremtette meg a feltételeket a román-magyar viszony javulásához. Az akkori ellenzék szerint hiba volt megkötni ilyen formában azt a szerződést, főleg az akkori román kormányval.<sup>41</sup>

Habár rengeteg kritikával illették, az alapszerződés hozzájárult az RMDSZ felkéréséhez a kormányzásban való részvételhez. Nehezen képzelhető el, hogy az (ilyen szellemű) alapszerződés nélkül ez megtörtént volna. Mindkét fél kompromisszumot kötött az alapszerződés aláírásával, de talán a magyar fél kötötte a nagyobb kompromisszumot (1201-es ajánlás, az egyházi javak visszaadásának kérdése, a magyar egyetem ügye). Nem felejthetjük el azt sem, hogy az alapszerződés elsősorban a NATO-csatlakozás miatt kötött, és feltételezhetjük, hogy egyik fél sem számított a kisebbségi kérdés megoldására. Ennek ellenére mindkét fél számára hivatkozási alap, amelyet ki-ki érdekeinek megfelelően értelmez. A magyar külpolitika a nemzetközi fórumokon támogatta Románia felvételét a különböző nemzetközi szervezetekbe, ugyanakkor a kétoldalú kapcsolatok intenzívebbekké váltak azáltal, hogy több minisztériumközi kapcsolat is létrejött. A kisebbségpolitikai elv, mely szerint a magyar kormány támogatja a kisebbségi szervezetek követeléseit nem vezetett diplomáciai bonyodalmakhoz. Fontos, hogy a magyar külpolitika semmilyen szinten nem szólalt fel Románia ellen.

Nehéz eldönteni, hogy az RMDSZ koalíciós részvétele miatt vagy az új, inkább nyugatbarát koalíciónak, esetleg az alapszerződés aláírásának köszönhetően javult-e Románia és Magyarország viszonya. Tény, hogy 1996-ig igen kevés esély volt a kolozsvári konzulátus megnyitásának, és minden valószínűség szerint a magyar magánegyetem magyarországi pénzzel történő támogatása is sokkal problematikusabb lett volna. A magyarországi és romániai politikusok között gyakorivá váltak a kölcsönös látogatások, amelyek során több fontos egyezmény is született. Ezek közül ki kell emelni a vendégmunkásokat érintő megállapodások és az új határátkelők nyitását. Nagyon fontos jelenség, hogy a Tisza szennyezés ügye egyik országban sem vált politikai hisztéria elindítójává.<sup>42</sup> Az RMDSZ kormányzati részvételének köszönhetően a különböző találkozások és egyezmények könnyebben jöttek létre. Ilyen értelemben *az RMDSZ elsősorban közvetítő szerepet játszott.*

A romániai magyarok pozitívan vélekednek az utóbbi három év Románia és Magyarország közötti viszonyáról is, illetve az elvárások szintjén is tovább javulást várnak. Ebben az esetben is a magyar válaszadók azok, akik nagyobb arányban osztják ezt a nézetet.<sup>43</sup>

A korábbi magyar kormány számára Magyarország EU-s integrációja volt az elsőszámú prioritás, és a határon túli magyar kisebbségek kérdése, mint a külpolitikán belüli szakkérdés enyhén háttérbe szorult. Az Orbán-

kormány számára is elsőrendű az integráció kérdése, viszont – akár az előbbi kárára – a határon túli kisebbségek problematikája, támogatása mint nemzetpolitikai kérdés, a koalíciós pártok ideológiai bázisának törzstémájaként, hangsúlyosabb lett.

Romániában a korábbi kormány nem volt igazi partner a romániai magyarság számára. Az RMDSZ koalíciós részvételével az RDK által irányított kormányban már kedvezőbb viszonyultak a kisebbségi kérdéshez. Egyrészt a koalíciós pártok politikusai valamivel pozitívabban viszonyulnak a kisebbségi kérdéshez, másrészt a politikai érdek is ezt diktálta. Hiba lenne azt gondolni, hogy az alapvető viszonyulás lényegesen különbözik a korábbi kormány politikusaitól, – inkább a nyelvileg semleges nemzetállam engedékenyebb változatáról volt szó<sup>44</sup> – viszont tisztában kell lenni azzal, hogy az RMDSZ csak innen számíthatott bizonyos támogatásra programja megvalósításához.

A magyarságpolitika tekintetében az Orbán-kormány aktívabb volt elődjénél. Nyíltabban támogatta a romániai magyarság törekvéseit nyilatkozatok, látogatások és anyagi támogatások formájában. Ennek ellenére a két állam viszonya javult. Ezt magyarázhatja egyrészt a magyar kormányzati részvétel, másrészt az 1996–2000 közti bukaresti kormány külpolitikai orientációja, amely elfogadta, hogy Magyarországgal és az RMDSZ-szel való jó viszonya javítja esélyeit az euroatlanti integrációhoz.

### *Modellértékű kapcsolat az 1996 – 2000-es időszakban?*

A fentiekből kiderült, hogy mennyire konjunktúra-függő Románia és Magyarország egymáshoz való viszonya. Ahhoz, hogy az alkalmas modell kérdését megválaszolhassuk, pontosítanunk kell, hogy ezt milyen szempontok szerint tesszük.

E téren többféle működő modell létezik, de a modellek többsége nem adaptálható teljes mértékben. Témánkban manapság egyre többet hivatkoznak a finnországi Svéd Néppárt állandó koalíciós részvételére. Ezzel azonban megkerülik azt a kisebbségjogi, nemzetpolitikai háttérrel amibe a Svéd Néppárt tevékenysége beágyazódik. Épp ez az a háttér, aminek a megteremtéséért az RMDSZ a kormánykoalíciót vállalta.

Államközi kapcsolatok szintjén valószínűleg ez a lehetséges legkedvezőbb modell: Magyarország kapcsolata egy olyan szomszédos állammal,

amelyik kormányában a magyar kisebbség is részt vesz. Ez bizonyít(hat)ja egyrészt, hogy Romániában olyan kormány van hatalmon, amely partnernek tekinti a magyarokat, illetve a magyarok részt vesznek a döntésben és végrehajtásban, ezáltal pedig saját sorsuk alakításában. Egy ilyen jellegű viszony kedvező a Magyarországról jövő állami támogatásoknak is. Ezekből a szempontokból a nemzeti kisebbség egyértelműen jól jár.

Ugyanakkor nem elfogadható modellnek tekinteni ezt a viszonyt, mivel a kisebbségek helyzetének kezelése nem oldódott meg. Nehéz megállapítani, hogy mikor tekintjük a nemzeti kisebbségek helyzetét „megoldottnak”, de erről csak abban az esetben beszélhetünk, amikor a nemzeti kisebbség tagjai és elitje döntően úgy véli, hogy biztosítottak a feltételek közösségük és nemzeti identitásuk megőrzéséhez. Ehhez valamilyen formájú autonómia és önálló intézmények szükségesek. Az előbbi egyáltalán nem, a második részben valósult meg. Önmagában az a tény, hogy valamely kisebbség politikai pártja részt vesz a kormányzásban még nem sokat jelent. Potenciálisan természetesen megvan rá az esélye, hogy programjának néhány célkitűzését megvalósítsa, viszont az igazán fontos kérdésekhez többségi támogatás kell. Ehhez az RMDSZ nem kapott kellő támogatást.

A fentiek alapján Clinton azon kijelentése, hogy a romániai megoldás modellértékű, hivatkozási alap lehet a koszovói események árnyékában, de nem állja meg a helyét Közép-Európában.<sup>45</sup> Az RMDSZ részvétele a kormánykoalícióban legjobb esetben az első lépés lehet, ahhoz, hogy modellértékűnek tekinthessük a helyzetet. Nem pusztán a kormányzati részvételt, hanem az adott ország konszociális viszonyainak megteremtését és intézményesítését tartjuk központi kérdésnek. Ezért a következőkben azt vesszük számba, hogy milyen konkrét eredményeket sikerült az RMDSZ-nek kormányzó pártként elérnie, és ez hogyan viszonyul a választási és a kongresszusi programokban megfogalmazott célokhoz, azaz a kisebbségi társadalom számára konstruált jövőképhez.

### *Kisebbségi érdekérvényesítés/Kisebbségpolitika*

A kisebbségpolitika területén az RMDSZ egyrészt olyan prioritásokat fogalmazott meg, amelyek biztosítják a romániai magyar kisebbség egyéni és kollektíven gyakorolható jogait, másrészt a magyar intézményrendszer megerősítését célzó intézkedéseket kezdeményezett.

### *A RMDSZ kormányzati prioritásainak megvalósulása*

Ebben az esetben az elemző dolga látszólag egyszerű. Elővéve *A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Kormánykoalíciós cselekvési prioritásai* c. dokumentumot<sup>46</sup> meg kell nézni, hogy abból mi valósult meg.<sup>47</sup> Csakhogy az ott felsoroltak döntő többsége nem csupán az RMDSZ-en múlt, illetve a megcélzott intézkedések többségére az RMDSZ kidolgozott törvénykezdeményezéseket, de mint később bemutatjuk, ezek jó része a kormányzati ciklus végéig a parlamenti, szakbizottsági tárgyalásnál tovább nem jutott.

A *külpolitika* terén nem sikerült a NATO-felvétel, a EU-vízumkényyszer eltörlése, de sikerült elérni a Románia és Magyarország közti kapcsolatok javulását, a *gazdaságban* pedig az ipari parkok létrehozását, a kis és középvállalatok támogatási rendszerét, a személyi jövedelemadó bevezetését. Legjelentősebb RMDSZ eredménynek a Turisztikai Minisztérium átszervezését tekinthetjük e téren. Azonban ezek a részeredmények nem hoztak igazi szerkezetváltozást Románia gazdaságában, és az RMDSZ gazdasági prioritásainak is csak töredékében sikerült eredményt elérni. *Önkormányzati* szinten nem sikerült a sürgősségi kormányrendelet parlamenti megerősítése.<sup>48</sup> A helyi önkormányzati vagyongazdálkodás jogi feltételeit a helyi közpénzügyekről, a köztulajdonról, az utak jogállásáról és a koncessziókról szóló törvény megteremtette. Sikerült a helyi népszavazásról és a köztisztviselők-ről szóló törvényeket is elfogadtatni.<sup>49</sup> Tehát a sürgősségi kormányrendelet megerősítésén túl a többi célkitűzést megvalósították. *Kisebbségpolitika* terén sikerült a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját ratifikálni, a helyi autonómiát erősítő törvények kisebbségvédelmi vonatkozásait kidolgozni. De nem történt meg a kisebbségvédelmi kerettörvény elfogadás, azonban 2000 augusztusában már elkészült a diszkrimináció ellenes törvény, amelyet már a TDRP-kormány fogadtathatja el. A legbonyolultabb ügy a közösségi illetve egyházi javak visszaszolgáltatásának kérdése. 1997-98-ban erre vonatkozólag több kormányrendelet született (1997/21.; 1998/13.), a megjelölt 22-ingatlanból néhányat sikerült visszaadni (köztük a bukaresti Petőfi Házat és a kolozsvári Brassai Liceumot). Az 1999/83-as sürgősségi kormányrendelet 63 kisebbségi közösséghez tartozó ingatlan visszaadását rendelte el (majd ezt decemberben kiegészítették még egy 53 tételből álló jegyzékkel). Ebből 28-at adtak vissza. Csakhogy a kormányrendelet után egy külön bizottság hagyja jóvá a visszaadandó ingatlanok listáját, egy másik bizottság vizsgálja meg, hogy az ingatlan a jelenlegi használat

függvényében visszaadható vagy sem. Majd a telekkönyvi átírás általában peres eljárás útján történik. E bonyolult eljárás után eddig összesen 9 magyar közösségi tulajdont képező ingatlant telekkönyveztek. De ebből csak a bukaresti Petőfi Ház és a nagyváradi Református Püspöki Palota lett ténylegesen birtokba véve.<sup>50</sup>

Az 1921-es földreform a magyar egyházak földtulajdonának 85%-át sajátította ki. Tehát most az 1918 előtti tulajdon 15%-át követelhetnék vissza az egyházak, de ez is csak a 2000. 1. sz. törvény területkorlátozását figyelembe véve.

A prioritások közt szerepelt „az erőszakos beolvasztás és a kisebbséglakta övezetek demográfiai összetételének módosítását tiltó rendelkezések felügyelete” is. A Székelyudvarhely-csereháti eset és az ortodox egyház székelyföldi intézményépítése azonban azt mutatta, hogy ennek betartásához nem rendelkezett kellő elszánással a kormánykoalíció.<sup>51</sup>

Az *oktatásiügyi* prioritások közül a csángómagyar oktatás helyi igényeinek kielégítése és a kolozsvári államilag támogatott magyar tudományegyetem visszaállítása nem sikerült. A többi területen: oktatási reform, az oktatási törvény módosítása, a magyarul végezhető iskolák skálájának és tanulói létszámának bővítése terén komoly sikereket könyvelhet el az RMDSZ.<sup>52</sup> A magyar nyelvű felsőoktatás kérdése volt az, amely a leginkább próbára tette az RMDSZ és a többi koalíciós partner közötti viszonyt, és ami majdnem az RMDSZ kormányzatból való kilépéséhez vezetett. Ugyanakkor az RMDSZ-en belül is egyik legfőbb megosztó kérdés volt az önálló magyar egyetem kérdése. Nem szakmai kérdés annak eldöntése, hogy mi lett volna a helyes cselekedett az RMDSZ részéről.<sup>53</sup>

A *kulturális életben* egyedül a Nemzetiségi Főigazgatóság pénzalapjának pályázati felhasználásában történt előrelépés. A prioritások között felsorolt törvények a Nemzetiségi Kulturális Statútum kivételével elkészültek, de nem kerültek elfogadásra.

Az egyházakat érintő prioritások közül egyedül a minden profilú felekezeti oktatási intézmények létrehozását sikerült elérni, a magánoktatás keretében. Az Egyházügyi törvény megalkotását, a már említett elkobzott egyházi javak visszaszolgáltatását, és a moldvai csángók magyar nyelvű egyházi szolgálatának bevezetését nem sikerült megoldani.

Összefoglalva: a kormányzati prioritások közül a helyhatóságok és az oktatásügy terén sikerült e legnagyobb szerkezeti és nyelvhasználati ered-

ményeket elérni. De a két kulcskérdésnek számító témában az egyházi és közösségi javak visszaadásában, illetve a magyar nyelvű állami egyetem újra-indításában csak töredék eredményeket ért el az RMDSZ.

### *A törvényhozói munka*

A parlament két házában folytatott munka során bizonyos törvényeket a koalíció együtt kezdeményezett, míg másokat az RMDSZ egyedül. Ráadásul több, a kisebbségpolitika szempontjából fontos intézkedés a törvényhozás megkerülésével, sürgősségi kormányrendelettel került bevezetésre. Az RMDSZ parlamenti csoportja és tagjai összesen 89 törvénytervezetet kezdeményeztek. Pusztán szám szerinti megoszlásukat tekintve a legtöbb a helyi autonómia kibővítésére vonatkozik (19), de ezek többsége (14) egy-egy település közigazgatási besorolásának megváltoztatását kezdeményezte. A kezdeményezések másik jelentős csoportja a vállalkozásbarát környezet kialakítására (9), a kis és középvállalkozások támogatására (4) illetve a gazdasági privatizációra (6) irányult. Jelentős arányban szerepeltek még az RMDSZ kidolgozta törvénykezdeményezések között a mező és erdőgazdálkodással foglalkozó (8) és a munkaügy és társadalombiztosítási témájúak (9). Azonban a tervezetek kétharmada (61) csak a Szenátus vagy a Képviselőház napirendjéig vagy a szaktbizottságokig jutott. Összesen 13 RMDSZ-kezdeményezésből lett törvény. Ezek közül magyar szempontból kettő fontos: a 10 ha-on felüli mezőgazdasági területek és az 1 ha-on felüli erdők, valamint a volt közbirtokossági, egyházi vagy községi földtulajdonok visszaszolgáltatásának folyamata (1997/169.) és ennek gyakorlati szabályozása, illetve a visszaadandó területek maximalizálása 50 ha mezőgazdasági területben és 10 ha erdőben (2000/1.) A közigazgatási pozíciók tekintetében csak Dicsőszentmárton önálló jogú- Kézdivásárhely megyei jogú várossá való nyilvánítását sikerült elérni (1999/167.) További három eredményes törvénykezdeményezés az ipari parkok létrehozására és a kis és középvállalatok támogatására vonatkozó törvények voltak. Az RMDSZ törvénytervezetek közül összesen hármat utasítottak el, de ezekből csak egynek volt közvetett módon kisebbségpolitikai vonatkozása.<sup>54</sup>

Ha a koalíciós törvényalkotást tematikusan tekintjük át, a nyelvi jogok szempontjából a minden fokon az anyanyelven való tanulás jogát biztosító tanügyi törvényt módosító sürgősségi kormányrendeletet és az ugyanilyen minőségű helyi közigazgatási törvény módosítását kell kiemelnünk.

Ez utóbbi a 20%-os nemzetiségi arány fölött biztosítja az anyanyelv hivatalos használatát.<sup>55</sup> A magántulajdon visszaszolgáltatása és megerősítése terén a már említett két RMDSZ kezdeményezte törvény a legfontosabb eredmény. Az előbbiekhöz hasonló jelentőségűek a közigazgatási egységek önálló vagyongazdálkodásának jogi feltételeit, a helyi közösségek politikai önrendelkezését szabályozó decentralizációs törvények, bár e tárgyban az alaptörvények még nem kerültek elfogadásra.<sup>56</sup> De már így is jelentősen kibővültek a helyi társadalom döntési kompetenciái.

Kisebbségpolitikai szempontból tehát az oktatási és a nyelvhasználati szabályozást leszámítva a helyi társadalmak, a helyi tulajdoni viszonyok szintjén történt komoly előrelépés. A parlamenti munkának van még két nehezen megfogható vonatkozása, amely a kormányzati munkára is érvényes. Egyrészt az RMDSZ-képviselők jó szakmai felkészültsége, amely a román politikai életben is elfogadott vélemény, és az így megjelenített magyarsággép. A másik fontos vonatkozás, amely a sérelmi alapú kisebbségvédelmen való túllépést is jelenti az, hogy ha a kisebbségi politikus ott van bizonyos döntéselőkészítő folyamatokban, már bizonyos témákat, elképzeléseket nem is célszerű felvetni. Ilyen nyilvános eset volt a Kisebbségi Hivatal vezetőjének állásfoglalása a Kolozsváron tervezett Antonescu szobor felállítására ellen<sup>57</sup>, vagy a Kultusz törvény-tervezet elfogadásának megakadályozása a parlamenti szakbizottságban.<sup>58</sup> S mivel a kisebbségi politikai párt a pártpolitika része – a megkerülhetetlen együttműködés érdekében – megfontolandó, hogy a pártok használjanak-e, akár egymást túllícitálva kisebbségellenes retorikát? Hisz teljesen más jellegű kormányzati vagy parlamenti ügyekben az RMDSZ ezt viszonzhatja.

### *A kormányzati munka*

Az RMDSZ kormányzati munkájában legfontosabbnak a kisebbségi kérdéssel foglalkozó kormányzati struktúra létrehozását tartjuk. A Kisebbségvédelmi Hivatal és a tárca nélküli miniszteri pozíció mellett a regionális irodák beindítása, majd a hivatalban készített jogszabály kezdeményezések a saját problémák kezelési lehetőségét biztosították.<sup>59</sup> A hivatal fontos törvénykezdeményezéseinek (a diszkrimináció ellenes törvény, a Kisebbségkutató Intézet létrehozása és a politikai üldözöttek kérelmeinek benyújtási határidejének meghosszabbítása) megvalósítása azonban már az új, TDRP vezet-

te kormány kezében van. Az Oktatási Minisztériumban létrejött a kisebbségi államtitkárság és a magyar nyelvű oktatásért felelős vezérigazgatóság.<sup>60</sup> Megyei szinten főtanfelügyelői és a magyar oktatásért felelős szaktanfelügyelői státusokat hoztak létre. A Művelődési Minisztériumon belül a Kisebbségi Igazgatóságot kibővítették, a szakkuratóriumok átalakítása során mindenhova magyar szakembereket vontak be. E téren a legjelentősebbnek a több mint 120 kulturális intézmény önkormányzati hatáskörbe kerülését tekintjük, amivel egy sor nyelvhasználati és intézményépítési probléma helyi szintre került, ahol egy magyar önkormányzat esetében a magyar kulturális reprezentációt nem kérdőjelezik meg.<sup>61</sup> A Turisztikai Minisztérium és az Állami Vagyonalap megyei és területi kirendeltségeiben biztosították a magyar képviselést. A 12 turisztikai régióból a 3 magyar lakta terület esetében a minisztériumi kirendeltségek vezetői is magyarok voltak.<sup>62</sup>

A kormányzati tevékenység másik színtere az *erőforrások elosztása*. Ebben a Kisebbségvédelmi Hivatal jelentősen megnőtt forrásai jelentős támogatást biztosítottak a kisebbségi szervezeteknek (1997: 6 MD lej; 2000: 62,6 MD lej kb. 60 M Ft ill. 782 M Ft) és különböző a nemzeti azonosság megőrzését szolgáló programokra. Az Oktatási Minisztériumban a magyar nyelvű képzés bővítése, új osztályok, intézmények és a BBTE-en a magyar vonal létrehozása a későbbi tagozat alapjaként számított jelentős szerkezeti bővülésnek.<sup>63</sup> A Művelődési Minisztériumban áttörést jelentett a magyar programok arányos támogatása (1997-ben 67 , 2000-ben 300 pozitívan elbírált pályázat volt, a négy év alatt közel 5 MD lejt költöttek erre a célra). A könyv és folyóiratkiadás terén 1997-ben részesültek először a magyar intézmények állami támogatásban. Ugyanígy először támogatta a minisztérium magyar vonatkozású köztéri szobrok felállítását.<sup>64</sup> A műemlékvédelem terén a minisztériumi források 10%-át fordították a magyar kulturális örökség részét képező műemlékek restaurálására (összesen 32 projektről van szó).

A kisebbségi problémák kezelésében közvetetten játszottak szerepet azok az RMDSZ-politikusok kezdeményezte intézkedések, amelyek az EU-hoz való közeledést, a piacgazdaság és a magántulajdon megerősítését célozták meg. Végezetül meg kell említeni a kormányzati munkának azt a részét is, amely konkrét román-magyar minisztériumi szintű megállapodásokhoz vezetett (pl. a Magyarországon szerzett diplomák honosítása, műemlékvédelmi együttműködés, turisztikai megállapodás).<sup>65</sup>

## Társadalom

A kormányzati szerepvállalással az RMDSZ mint párt hatékonyabban érvényesítette a kisebbség érdekeit, viszont az RMDSZ-t bírálók szerint, háttérbe került a romániai magyar társadalom kiépítése. Az RMDSZ mint párt elsősorban a központi, bukaresti, politikára helyezte a hangsúlyt, és a jogalkotásban vállalt szerepével próbálta meg az általános kérdéseket megoldani. Az előbbieken már felsoroltuk, hogy ez milyen területeken járt sikerrel vagy félsikerrel.

A kisebbségi érdekérvényesítés terén bizonyos elmozdulásnak lehetünk tanúi. Ma már nem nyílt etnikai konfliktushelyzeteket, diszkriminációs ügyeket kell kezelni, hanem sokkal inkább az önálló intézményépítéshez és működtetéshez való jogot. Ez azonban épp a koalíciónak köszönhetően nagyon sok esetben áttevődött a helyi hatalom szintjére. Ezen a szinten azonban már szembe kell nézni azzal az alapvető kérdéssel, hogy a magyar többségű településeken teljesen más érdekek artikulálódnak mint ahol a magyarság kisebbségben él. Az RMDSZ eddigi programjai, az apparátus tudáskészlete az utóbbi helyzetekre készült. *A tömbmagyar vagy többségi magyar területeken azonban nem az interetnikus problémák, hanem a modernizációs kérdések állnak a középpontban. Ezekre azonban az RMDSZ-apparátus nem tudott a megszokott romániai válaszonál korszerűbb, hatékonyabb kezelési módokat adni.*<sup>66</sup>

## Törésvonalak

Szakmai szempontból nem dönthető el, hogy a törésvonalak megerősödése vagy gyengülése, az eliten belüli vagy elitek közötti viták kívánatosak vagy nem egy nemzeti kisebbség esetében. Két nézet létezik ezekről a kérdésekről. Az egyik azt tartja, hogy politikailag mindenképpen az kívánatos, hogy a kisebbségi párt *egységben* maradjon és közösen lépjen fel érdekei érvényesítéséért. Ez a koncepció azon alapul, hogy a romániai magyarságnak kollektív érdekei vannak, és ezeket egységesen könnyebb képviselni, ugyanakkor nem szóródnak (vesztődnek) el a szavazatok. Ezáltal több képviselő jut a parlamentbe és politikai alkupoziója is erősebb. A másik nézet – amely kevésbé hangsúlyozza a magyarság kollektív érdekeit – azt az álláspontot képviseli, hogy a különböző politikai, regionális érdekek jobban képviselhetők, amennyiben ezek a nézetek artikulálódhatnak. A platformosodás ennek a kérdésnek az áthidalása céljából jött létre viszont a megfelelő

struktúra hiányában a pártszakadás „veszélye” áll fenn. Ezt a lépést egyelőre egyik csoport sem merte megtenni.

A felmérések arra engednek következtetni, hogy a romániai magyar lakosság eléggé egységesen értékeli az RMDSZ kormányzati részvételét, ugyanakkor az elit szintjén különválnak két csoport.

Az CCRIT 1999. februári felmérése szerint a magyarok 85%-a tekinti úgy, hogy az RMDSZ képviselte a magyarok érdekeit, 75%-a pedig úgy vélekedik, hogy az RMDSZ hozzájárult az ország problémáinak megoldásához és pozitívan értékeli a kormánytevékenységet. Csupán a választók 8%-a vélekedik úgy, hogy az RMDSZ egyáltalán vagy keveset (1%, illetve 7%) törődik a romániai magyarság jogaival. 85%-a pedig azt állítja, hogy az RMDSZ kizárólagosan vagy nagy mértékben (14%, illetve 71%) törődik a romániai magyarság jogaival. A felmérés szerint a válaszadók 78,8% támogatja, hogy az RMDSZ továbbra is a kormányban maradjon, és 9% ellenzi ezt. A felmérés más kérdései alapján összefoglalhatjuk, hogy a romániai magyarság nagy százalékban pozitívan ítélik meg a koalíciós szerepvállalást és szeretnék, ha az RMDSZ a koalícióban maradna. Azonban teljesen más képet kapunk, ha Iliescu vagy a PDSR népszerűségét vizsgáljuk. Erre azonban az RMDSZ által megrendelt közvéleménykutatások, tudtunkkal, nem terjedtek ki.

Ezzel ellentétben a Reform Tömörülés, a Magyarok Világszövetsége, az Erdélyi Magyar Kezdeményezés vezető személyiségei többször támadták az RMDSZ-vezetőségét a kormányzati szerepvállalás miatt.<sup>67</sup> Meg kell említeni, hogy ez csupán egy-egy új alkalom arra, hogy bírálataikat megfogalmazzák az RMDSZ-szel szemben. Ilyen értelemben az RMDSZ kormányzati szerepvállalása a már létező törésvonalat megerősítette. Ezek az ellentétek általában minden fontosabb döntésnél újrafogalmazódtak. Leginkább jellemző eset a kormányból való kilépés körüli vita, az egyetem ügye kapcsán 1998 őszén. Ezek az ellentétek előjöttek a helyi és az előválasztások alkalmával is, valamint a státustörvény-tervezet/külhoni állampolgárság kérdés kapcsán.<sup>68</sup>

Ez a belső ellenzék a brassói (1993-as) programhoz szeretne visszatérni, amelyben a nemzeti autonómiára vonatkozó stratégia fogalmazódott meg, amely – nézetük szerint – a romániai magyarság megmaradását és gyarapodását szolgálja. Ez a belső pluralizmusra épülő önkormányzati modell. Meg kell jegyeznünk, hogy ez irányba nagyon kevés lépés történt a koalícióba lépés előtt is, 1996 után pedig teljesen háttérbe szorult. E mögött az áll,

hogy 1993-96 között a modell érvényesítéséhez nem voltak biztosítottak a külső feltételek – valamint a politikai akarat is hiányzott – ezért nem tudtak előrelépni, míg 1996 után a kormányzati szerep egy másik politikai-pártküzdelmekre alapozó érdekérvényesítést hozott előtérbe.

A *törésvonalak kérdése* két szempont szerint értékelhető. Amennyiben az „egység” fő érték, úgy a koalíciós részvétel tovább mélyítette a csoportok közötti ellentétet. Amennyiben a belső *pluralizmus* az érték, úgy pozitív, hogy a belső ellentétek markánsan megfogalmazódnak és elindít (folytat) egy belső demokratizálódást. Nehéz eldönteni, hogy melyik biztosítja inkább a romániai magyarság megmaradását és megerősödését, amit kiindulópontul fogadtunk el. A kulcskérdés a stabilitás problémája. Ha a román nemzetpolitika több magyar tárgyalópartner között választhat, jelentősen romlik a magyarság alkupoziója. Ez a romániai magyar kisebbségpolitika alapproblémája 1920 óta. Az egység kategória görgetése helyett inkább az integrációs képesség hiányából lehetne kiindulni. Ebből a szempontból az RMDSZ politikai elitje az utóbbi négy évben jelentősen meggyengült. Ahogy az RMDSZ egyre jobban pártosodott úgy a mozaikszerű személyi, területi, generációs, gazdasági érdekcsoport-hálózatok, – amelyet magával hozott a kormányzati részvétel napi igénye – 1998 után egyre inkább tömbösödtek. Markóék kísérlete egy centrumcsoport létrehozására nem sikerült. A csíkszeredai kongresszuson világgossá vált, hogy a jelenlegi vezetéssel szemben egy 40%-os ellenzék létezik az RMDSZ vezető intézményeiben.<sup>69</sup> Ezt követően az önkormányzati választások időszakában, amikor már új megyei RMDSZ-elitek, gazdasági érdekcsoportok jelentkeztek a vezetés ezeket nem tudta integrálni. Sőt arra volt törekvés, hogy a Csíkszeredában megragadhatóvá vált másik tömböt, készülve az ellenzéki pozícióra, minél kisebbre szorítsák, hogy az 2000 után se vehesse át a párt vezetését. Ezt követően már a centrumba tartozó, közvetítő politikusok, az új nem integrált helyi elitek is a Reform Tömörülés felé tájékozódtak. Ahol azonban jelenleg nincs a Markóhoz fogható integratív személyiség, nincs markáns társadalompolitikai programjuk és a kettős állampolgárság körüli aláírás-kampányharcokban törekvéseiket, a romániai közvélemény előtt Budapesttel kérdőjeleztette meg a jelenlegi vezetés.<sup>70</sup> Az RT törzstémája, az önkormányzati modell mellett a föderatív/erdélyiség program, amelyet a választási programjába, központi helyre emelt be az RMDSZ.<sup>71</sup>

Egy lehetséges következő kormánykoalícióban való részvételről a romániai magyarok véleménye eléggé megoszlott. A megkérdezettek 52,3% azt mondta, hogy az RMDSZ maradjon/vegyen részt a kormányban függetlenül a választások győztesétől. A megkérdezettek 42,6%-a szerint az RMDSZ csak a demokratikus pártokkal vegyen részt egy koalícióban. A megkérdezettek csupán 1,8%-a véli úgy, hogy a párt ne vegyen részt semmiféle kormánykoalícióban.<sup>72</sup>

Nem szabad megfélekedni arról sem, hogy azok, akiket az RMDSZ pozícióba jutatott nem csupán a „magyar” érdekeket képviselik, hanem ugyanakkor egyéb „nem-magyar” adminisztratív funkciókat is ellátnak. Az apparátusban lévőknek egyrészt a kormányprogramnak megfelelő döntéseket kell végrehajtaniuk, másrészt ezen belül kiharcolni a speciális magyar követeléseket.

### *Társadalmi mobilitás*

A kormányzás hatása a mobilitásra, a jövőkép alakulására illetve az elvándorlásra igen nehezen mérhető. A romániai statisztikák és vizsgálatok nem szolgálnak elég adattal arra nézve, hogy hogyan változott a társadalmi mobilitás, és még kevesebbet tudunk ennek nemzetiségi vonatkozásairól. A romániai elemzések szerint sem sikerült megvalósítani a reformot és a gazdasági szerkezetváltást. A kezdeti biztató jelek után a reform megtorpant és a társadalomra inkább az elszegényedés a jellemző. Ezt mutatják azok a közvélemény-kutatási adatok is, amelyek az 1996 előtti reformellenes és a redistributív politika felé fordulást jelzik. Ez természetesen kihatással van a romániai magyarságra, és semmi okunk sincs feltételezni, hogy a magyarságnál ezek a folyamatok kevésbé érvényesülnének.

A mobilitásra vonatkozólag csupán az elite van némi rálátásunk.<sup>73</sup> Előljáróban el kell mondanunk, hogy az RMDSZ-nek igazából nem kellett megharcolnia a működéséhez szükséges forrásokért. Ezt részben állami támogatásból, de nagyobbrészt magyarországi – elsősorban – a civil társadalmon keresztül érkezett közalapítványi forrásokból fedezte. A helyi szinten gyűjtött tagdíjak csupán a helyi költségek egy részét tették ki. Az elit tulajdonképpen a (két) állami redistribúciótól függött. (Ez természetesen csak a politikai elit egy részére igaz.) Fokozatosan, a parlamenti és helyhatósági választások során egyre több RMDSZ-es képviselő élt meg, vagy egészítette ki jövedelmét a román állami fizetésekből.

Részben ez a jövedelem magyarázza, hogy az értelmiségit lassan kiszorította a politikából a vállalkozói és „technokrata” réteg. A társadalmi változás során egyre inkább csak azok tudtak helyt állni a parlamenti és helyi adminisztrációs képviselők közül, akik közigazgatási és gazdasági ismeretekkel rendelkeztek és tisztában voltak érdekeikkel. (Ez a változás már a '90-es évek elején elkezdődött, az RMDSZ kormányzati szerepvállalása ezt a tendenciát csak felerősítette.)

A mobilitási lehetőségek elsősorban a politizáló, illetve a gazdasági elitet érintette. (A politizáló réteghez azokat is odasoroljuk, akik a kormányváltással kerültek az RMDSZ által delegált pozíciókba.) A már említett törvonalat újratermeli az a tény, hogy általában az RMDSZ jelenlegi vezetéséhez közelállóak kerültek államigazgatási pozíciókba. Emiatt ez a réteg természetesen pozitívabban viszonyul a kormányzati szerepvállaláshoz. Ez a csoport azonban nem olyan széles és befolyásos, mint Szlovákia esetében, ahol a választásokat követő napokban az MKP (leginkább a volt MPP-sek) már kész személyi, pozíció-igénylő listákkal álltak elő. Ez az RMDSZ esetében egyszerűen a romániai politika személyi alku és nem program- és szerződéselvtől jellegéből adódóan elmaradt.

Az értelmiségképződés elsősorban az egyetemen történik, és mint már utaltunk rá, ezen a területen komoly előrelépés történt. Ez azonban egyelőre csak számszerű növekedést hozott és a minőségi oktatás területén súlyos hiányosságok vannak. Az igazi elitképzés csak szűk műhelyekben, illetve Magyarországon zajlik. A kivándorlók száma a kilencvenes évek közepétől épp a középosztálybeli fiatalok körében újra emelkedett.<sup>74</sup> A Magyarországon továbbtanulók döntő része továbbra sem tér vissza Romániába. Ennek viszont nincs sok köze az RMDSZ kormányzati szerepéhez.

### *Következtetések*

1. Az elemzés alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy az RMDSZ részvétele a kormányban inkább kedvező, mint kedvezőtlen változásokat hozott a romániai magyarság számára. Ezeket a változásokat a kormányt csupán kívülről támogatva valószínűleg nem lehetett volna elérni. Valószínűsíthető, hogy az 1996 előtti helyzethez képest akkor is kedvezőbben alakult volna a magyarság sorsa, ha az RMDSZ csak kívülről támogatja a kormányt. Viszont az RMDSZ számára igen fontos volt, hogy államigazgatási pozíciókhoz juttassa néhány politikusát. Ezáltal több infor-

mációval rendelkezett és megvolt a lehetősége, a döntések befolyásolására. Az általános gazdasági helyzet romlása, a gazdasági reformok elmaradása hasonlóképpen érinti a romániai magyarságot, mint az ország többi lakosát, ezek viszont csekély mértékben múltak az RMDSZ-en. Fenn állt annak a veszélye, hogy a kormányzati részvétellel az esetleges kudarcokért az RMDSZ-t fogják okolni a romániai választók. Ez nem következett be, és a magyar szavazók sem szankcionálták emiatt az RMDSZ-t.

2. Megállapíthatjuk, hogy az RMDSZ számára központi kérdésekben csekély előrelépés történt. Ezekben a témákban: a kisebbségi társadalom megerősítése, a kulturális reprodukció biztosítása, a közösség saját irányítása érdekében nem sikerült igazán előrelépni. Ehhez szükség lenne a valamilyen típusú elfogadott autonómiára és önálló intézményrendszere. Háttérmagyarázatként hozzá kell tennünk, hogy ezeknek az igényeknek a biztosítása és kiharcolása szöges ellentétben áll a román nemzetépítő projekttel. Az ilyen követelések román támogatása fel sem merült egészen 1996-ig. A jelenlegi kormány, amely a legkevésbé ellenzi az RMDSZ ilyen irányú törekvéseit, szintén nem igazi partner ebben. Valószínűleg nagyon sokat veszítettek volna népszerűségükből a kormány és az abban résztvevő román pártok egyenként is, ha a román szavazók és közvélemény által elfogadhatatlannak tartott RMDSZ-követeléseket támogatta volna. A közvélemény-kutatási adatok szerint, habár a románok szerint is javult a román-magyar viszony, az RMDSZ-követelések még mindig eltűntek.<sup>75</sup>

3. Az RMDSZ természetesen tudatában volt annak, hogy követeléseit nem találják maradéktalan támogatásra, ezért azt hangsúlyozta, hogy megteszi, amit megtehet úgy, hogy a kormánykoalíció ne bomoljon fel. Ennek két fontos következménye volt. Egyrészt megtorpant az önkormányzati autonómia program. Négy év távlatból kirajzolódik az, hogy az RMDSZ inkább a kormánytényezőségben rejlő lehetőségeket próbálta kihasználni és kevésbé törekedett a belső struktúrák megerősítésére. Részben ennek következménye, hogy a nem kormányzati funkcióban lévő magyarok belülről támadták az RMDSZ-vezetőséget és saját befolyásukat növelték egyes területeken. Mint ahogy az Bíró A. Zoltán elemzéséből is kiderül, a „lenti társadalom”, még akkor is ha haszonélvezője, morálisan nem támogatja az RMDSZ koalíciós részvételét.<sup>76</sup>

4. Az RMDSZ kormánykoalíciós részvételével háttérbe szorultak az RMDSZ nem kormányzati és nem parlamentáris fórumai. Ez abból is adódott, hogy az RMDSZ egyre inkább a választásokra koncentrááló politikai párttá vált. A helyi pártszervezetek és a társadalomszervezés az a terület, amely a leginkább megsínylette a koalíciós részvételt. Az Ügyvezető Elnökség szakapparátusát felszívták a kormányzati feladatok. Miközben az ÜE vezetője egyre több politikai kérdésben hallatta hangját, az intézmény súlya jelentősen csökkent a bukaresti központhoz képest.<sup>77</sup>

Az RMDSZ vezetése letörte a helyi hatalomátvételi kísérleteket, mert ezzel kockáztatta volna, hogy a következő parlamenti választások során nem sikerül saját embereit befutó helyekre jelölni. Ennek a hátulütője, hogy nőtt a magyar lakosság egy részében az RMDSZ iránti elégedetlenség. Részben ezzel magyarázható, hogy a helyi választásokon sok magyar nemzetiségű jelölt indult az RMDSZ-en kívül a helyhatósági választásokon.

5. *Konzociális* politikai berendezkedés olyan esetekben jön létre, ahol két vagy több szubkultúra szerveződik – vallási, nyelvi, etnikai – törésvonalak mentén. Egy ilyen tipikus helyzet a multinacionális társadalmak esete, mint például Románia. Szubkultúrákról, ezek intézményesült formájáról, a pilléerekről vagy oszlopokról, akkor beszélünk, amikor több törésvonal átfedi egymást, így a *modell szociológiai része alkalmazható Romániára*, megkülönböztetve a román és magyar nemzeti alapon szerveződő szubkultúrákat. *A modell politológia része*, amely a konzociális demokráciát helyezi középpontba a további vizsgálódásunk tárgya. A konzociális demokrácia jellemző vonásai közé tartozik a nagykoalíció amelyben képviselve vannak a nyelvi és vallási csoportok, ezen csoportok autonómiája, arányos képviselet, valamint a kisebbség vétő joga az őt érintő kérdésekben. A konzociális demokrácia megteremtéséhez a kedvező feltételek közé soroljuk a szubkultúrák nagyjából hasonló méretét, az elitek együttműködési szándékát, a korábbi pozitív együttműködési hagyományokat, a külső veszélyek hiányát, valamint a csoportok földrajzi koncentrációját. Romániára alkalmazni a klasszikus modellt túlzásnak tűnik, és semmiféleképpen nem beszélhetünk konzociális demokráciáról. Viszont deskriptív szinten beszélhetünk konzociális gyakorlatról. Értem ezalatt, hogy a románok és magyarok kö-

zötti viszonyról az elitek tárgyalnak szubkultúrájuk képviselőjében. A meg egyezések felső szinten történnek, saját szubkultúrájuk figyelmen kívül hagyásával, mintegy feltételezve, hogy az eliticsoportok képviselik szubkultúrájuk nézeteit.

Lijphart szerint két fő feltételnek kell teljesülnie a konzociációhoz. Egyrészt az elitek együtt akarjanak működni és kompromisszumkészek legyenek, másrészt ezeknek a vezetőknak biztosítani kell maguk számára csoportjuk támogatását.<sup>78</sup> *Romániában legnagyobb akadály az, hogy két nemzetépítő politikát folytató csoportról beszélhetünk, és a megegyezés épp e projektek megvalósítását akadályozná; nézetünk szerint – identitáskérdésekről lévén szó – lehetetlen a megegyezés. Főleg, abban az esetben, amikor az egyik csoport számszerűleg sokkal nagyobb a másikinál, és nem igazán fűződik érdeke olyan megegyezésekhez, amelyek számára előnytelenek, illetve többségi szavazással, demokratikusan, keresztülvihetik elképzeléseiket. A konzociális gyakorlat azért működhetett, mivel külföld felé szükséges volt a kisebbség kormányzati részvétele.*

Romániában az etnikai törésvonal mentén szerveződnek a szubkultúrák. Emellett léteznek a magyar szubkultúrán belüli törésvonalak is. *A 2000-es év végére úgy tűnik, hogy a romániai magyarságon belüli törésvonal intézményesült, amit az RMDSZ jelenlegi vezetősége és a belső ellenzék közötti ellentét határoz meg. A regionális, katolikus/protestáns ellentét nem jelentős, valamint a generációs ellentét is háttérbe szorult. A sajtóban mérsékelt/radikális ellentétként jellemzett konfliktus szociológiailag úgy is leírható, mint az eltérő integráció elképzelések. A jelenlegi RMDSZ vezetőség első sorban a romániai magyar egyének integrációját a romániai társadalomba, míg az ellenzéke a romániai magyarság, mint önálló társadalom integrációját helyezi előtérbe. Épp ezért a mai RMDSZ vezetés ellenzéke a kormányzati szerepvállalást károsnak tartja az önálló romániai magyar társadalom kialakulására és megerősödésére nézve. Ennek a társadalmi és pártérdek ellentétének a kezelésére a politikai pártot ellenőrizni képes társadalmi kontrollmechanizmusok alkalmasak (nyilvánosság, önkormányzati kontroll, konkurens csoportok, szervezetek kritikája).*

A következő néhány év identitáspolitikai kulcskérdése lehet, hogy miként tudja a romániai magyar elit az előbb említett mechanizmusokat működtetni.

## JEGYZETEK

- <sup>1</sup> Convenția Democrată din România
- <sup>2</sup> Bakk Miklós: 1989-1999: az RMDSZ első tíz éve. In *Romániai Magyar Évkönyv 2000.* szerk. Bodó Barna, Szórvány Alapítvány-Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 2000, 19-32.; Kronológia. In *Romániai Magyar Demokrata Szövetség 1989-1999,* Kolozsvár, 2000
- <sup>3</sup> További kutatásunk során egységes szempontrendszer szerint 50, a kormányzati munkában közreműködő személlyel szeretnénk interjúút készíteni valamint az SZKT vitáit fogjuk feldolgozni. Ez adhat egy részletesebb elemzéshez megfelelő hátteret.
- <sup>4</sup> *Mérlegen:* Az RMDSZ a koalícióban, 1996-2000. RMDSZ, é.h.n. 80.; ill. Toró T. Tibor: Az RMDSZ koalíciós szerepvállalása: zsákutca vagy kiút egy hatékonyabb politikai érdekképviselő felé? *Magyar Kisebbség,* Új sorozat, IV. évf., 1998. 1. sz. 222-251. és a megjelent válaszok: uo. 1998. 2. sz. 3-141.; Borbély Zsolt Attila: Markónak mennie kell. *Erdélyi Napló* 1999.17. sz.
- <sup>5</sup> Bíró A. Zoltán: A kormánybalépés egy éve a magyar-magyar reláció szemszögéből. In In Bakk Miklós-Székely István-Toró T. Tibor (szerk.) *Útközben: pillanatképek az erdélyi magyar politika reformjáról.* Pro Print, Csíkszereda,1999, 124-137.
- <sup>6</sup> Partidul Democrației Sociale din România
- <sup>7</sup> Dan Pavel: Performanța Coaliției? Rămînerea împreună (1). *Sfera Politicii* 1998. Nr. 65, dec., 7.
- <sup>8</sup> Dan Pavel: Performanța Coaliției? Rămînerea împreună (2). *Sfera Politicii* 1999. Nr. 66, ian., 19.
- <sup>9</sup> Dan Pavel: De ce nu s-a predat coaliția? *Sfera Politicii* 2000. Nr. 78, ian., 5.
- <sup>10</sup> Kincses Előd: Az RMDSZ választási szereplése a szavazatok tükrében. *Kronika* 2000 december 30-31.
- <sup>11</sup> Donald L. Horowitz: *Ethnic Groups in Conflict.* Univ. of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1985.
- <sup>12</sup> Partidul Democrat
- <sup>13</sup> Dan Oprescu: Care Contract? Care Românie?, *Sfera Politicii* 1997. Nr. 51. aug. 2.
- <sup>14</sup> Bakk Miklós – Székely István: Az RMDSZ és az önkormányzati választások *Magyar Kisebbség* – 2000. 3. sz., 111.
- <sup>15</sup> Alianța pentru România (Szövetség Romániáért)
- <sup>16</sup> Partidul Național Liberal (Nemzeti Liberális Párt)
- <sup>17</sup> Partidul România Mare (Nagy Románia Párt)
- <sup>18</sup> Bakk – Székely i.m. 112.
- <sup>19</sup> <http://www.kappa.ro/guv/bec/bec96.html/>; [www.rmdsz.ro](http://www.rmdsz.ro)
- <sup>20</sup> *Barometrul Opiniei Publice* – Romániában negyedévente megjelenő közvéleménykutatási eredmények.
- <sup>21</sup> Gondolunk elsősorban a belső migrációra és kivándorlásra, valamint a társadalmi rétegződésben végbement jelentős változásokra.

- <sup>22</sup> Centrul pentru Cercetări a Relațiilor Interetnice din Transilvania (Erdélyi Interetnikus Kapcsolatok Kutatóközpontja)
- <sup>23</sup> *Romániai magyarok 2000*. CCRIT, 2000 március, 33.
- <sup>24</sup> Ha a program saját társadalomra vonatkozó részét nézzük, akkor pedig egy konzolidációra törekvő, konzervatív értékrenddel találkozunk.
- <sup>25</sup> Pasti, Vladimir: *România în tranziție: căderea în viitor*. Nemira, București, 1995.
- <sup>26</sup> Balázs Sándor: A hatalomban vagy a hatalomból. *Magyar Kisebbség* 1998. 2. sz. 6.
- <sup>27</sup> Toró T. Tibor: Az RMDSZ koalíciós szerepvállalása: zsákutca vagy kiút egy hatékonyabb politikai érdekképviselet felé? *Magyar Kisebbség* 1998. 1. sz. 224.
- <sup>28</sup> Feltételezés, ugyanakkor erre utalt Tőkés László is „Érvek és ellenérvek” című temesvári előadásában, in Bodó Barna (szerk.) *Kisebbségi érdekvédelem: kormányból és/vagy ellenzékéből*. Temesvár, 1997, 7.
- <sup>29</sup> *Mérlegen* i.m. 67-70.
- <sup>30</sup> A kormányzati apparátusban országos és helyi szinten min. 170 főt helyezett el az RMDSZ. *Mérlegen* i.m. 3. Ez a csoport további már nem pártleosztású státuszokra több tucat magyar alkalmazottat vitt be.
- <sup>31</sup> A 84/1995. sz. Oktatási törvény és az 1999-es módosítás összehasonlítását adja: *Mérlegen* i. m. 14-16.
- <sup>32</sup> „Az Operatív Tanács az RMDSZ-en belül lényegében a teljes politikai döntéshozói hatáskört átvette.” Bakk Miklós: Hatáskör-módosulás. *Kronika* 2001 január 20-21.
- <sup>33</sup> Lásd a csíkszeredai 1997-es RMDSZ Kongresszus anyagait valamint a *Mérlegen 2000* kiadványt.
- <sup>34</sup> Az 1997-es temesvári konferencián elhangzott előadások (Tőkés László, Bodó Barna, Borbély Imre) ezt sugallják. In Bodó Barna (szerk.) *Kisebbségi érdekvédelem: kormányból és/vagy ellenzékéből*. Temesvár, 1997.
- <sup>35</sup> Borbély Imre hivatkozik Markó Béla metaforájára. *Kisebbségi érdekvédelem* i. m.
- <sup>36</sup> Borbély Zsolt Attila: Markónak mennie kell. *Erdélyi Napló* 1999. 17. sz.
- <sup>37</sup> Tőkés László: Érvek és ellenérvek. In *Kisebbségi érdekvédelem* i. m.; illetve *Magyar Kisebbség* 1998. 2. sz. több szerzője: Bodó Barna, Borbély Imre – Borbély Zsolt Attila, Szőcs Géza
- <sup>38</sup> *Romániai magyarok 2000*, CCRIT, 22.
- <sup>39</sup> Ethnobarometer, CCRIT, 2000 May-June, 22.
- <sup>40</sup> Ezt elemzésünk következő fejezetében tekintjük át.
- <sup>41</sup> A FIDESZ-MPP országos elnökségének memoranduma a román-magyar alapszerződés tárgyában. In Lőrincz Csaba–Németh Zsolt–Orbán Viktor–Rockenbauer Zoltán: Nemzetpolitika '88–'98. Osiris, Budapest, 1998, 306-307. A magyar belpolitikai vita sajtóelemzését adta: Kovács Éva-Csigó Péter: Európai integráció vagy/és kisebbségvédelem? A román magyar alapszerződés sajtóvitája. Bp., 2000, In Diskurzusok a vándorlásról. szerk. Sík Endre-Tóth Judit, NMMK, Bp., 2000, 252-278.
- <sup>42</sup> Zsigmond Csilla: A ciánszennyeződés mediatisálása a Népszabadság, a Magyar Nemzet és a HVG hasábjain, *Pro Minoritate* 2000. 1. sz. 139-147.

<sup>43</sup> *Romániai magyarok 2000.* CCRIT, 22.

<sup>44</sup> Románia magyarságpolitikájának ezt a vonulatát képviselte a két világháború között Zenobie Paclașianu, ma pedig többek között Valentin Stan.

<sup>45</sup> A Reform Tömörülés levele (150-en írták alá a csíkszeredai kongresszúson) *Szabadság* 1999. május 15.

<sup>46</sup> *RMDSZ Közlöny* 1997. november 27. 20-24.

<sup>47</sup> A prioritásokat a *Mérlegen* c. kiadvány vonatkozó fejezeteivel vetettük egybe. Így ha külön nem szükséges a forrást nem tüntetjük fel.

<sup>48</sup> Az 1997 tavaszán elfogadott 1991/69., a helyi közigazgatásról szóló törvényt módosító és kiegészítő 22. sz. sürgősségi kormányrendelet szavatolta: azokban a közigazgatási egységekben, ahol egy kisebbségi közösséghez tartozó személyek száma meghaladja a 20%-ot, a helyi, illetve megyei tanácsülések napirendjét nyilvánosságra kell hozni az illető közösség anyanyelvén is.

– azokban a tanácsokban amelyekben egy kisebbségi közösséghez tartozó tanácsosok száma eléri az összlétszám egyharmadát, az üléseken az illető közösség anyanyelve is használható;

– azokban a közigazgatási egységekben ahol egy kisebbségi közösséghez tartozó személyek száma meghaladja a 20%-ot, az írásban vagy szóban közönségkapcsolatot tartó személyek megfelelő számban kell hogy ismerjék az illető közösség anyanyelvét is;

– azokban a közigazgatási egységekben, ahol egy kisebbségi közösséghez tartozó személyek száma meghaladja a 20%-ot, ezek a hatóságokhoz írásban és szóban az anyanyelvükön fordulhatnak, választ is ezen a nyelven kapnak. Amennyiben a helyhatóság képviselője vagy alkalmazottja nem ismeri az illető nyelvet akkor a polgármesteri hivatal köteles hivatalos tolmácsot biztosítani. Ugyanakkor, ezeken a településeken a helyhatóságok biztosítják a feliratokat az illető közösség anyanyelvén is.

Ez a kormányrendelet az első koalíciós válság, majd az Alkotmánybíróság döntése miatt nem tudott törvényerejűvé válni (1998. május 19-i döntés).

<sup>49</sup> *Mérlegen* i. m. 46-48.

<sup>50</sup> A Kisebbségvédelmi Hivatal, Markó Attila tájékoztatása alapján.

<sup>51</sup> Szász Jenő: Székelyudvarhelyi Cserhát – áru vagy próbakő? In *Romániai Magyar Évkönyv* 2000 i. m. 178-183.

<sup>52</sup> Murvai László: Magyar nyelvű oktatás Romániában (1989-1999). Uo. 104-113.

<sup>53</sup> 1998. szeptember 5-6-i SZKT ülés határozata az egyetem követelésének elutasítása esetén a kilépésről. *Szabadság* 1998. szeptember 7. Tökés László kivárási javaslata. *Háromszék* szeptember 7. 1998. szeptember 30-i kormányülés (Javaslat a Petőfi-Schiller multikulturális egyetemre) *Népújság* 1998. október 2. SZKT újabb határozat a koalícióban való maradásról *Szabadság* 1998. október 5., majd az román ellenzéki tiltakozásokról *Szabadság* október 8.

<sup>54</sup> 1998/99.: Az állam által elismert vallásos felekezetek által fogyasztott villamos- és hőenergia, földgáz, víz- illetve csatornahasználat díjának az állami költségvetésből történő támogatásáról szóló törvénykezdeményezés.

- <sup>55</sup> Lásd az 52. jegyzetet.
- <sup>56</sup> *Mérlegen* i. m. 45-48.
- <sup>57</sup> 1999. november 3. RMDSZ Tájékoztató, 1999. nov. 4.
- <sup>58</sup> 2000. feb. 16.
- <sup>59</sup> *Mérlegen* i. m. 4-6.
- <sup>60</sup> Uo. 10.
- <sup>61</sup> Uo. 18-20.
- <sup>62</sup> Uo. 29.
- <sup>63</sup> Magyar András-Szilágyi Pál-Kása Zoltán: A Babes-Bolyai Tudományegyetem 1989 és 2000 között. Uo. 71-80.
- <sup>64</sup> A Sepsiszentgyörgyi Mikó és a marosvásárhelyi Petőfi szobrok elkészítését a Művelődési Minisztérium 650 M lejjel támogatta. Uo. 19.
- <sup>65</sup> Uo.
- <sup>66</sup> A helyhatósági választások székelyföldi sajtóanyagát áttekintve jutottunk erre a következtetésre.
- <sup>67</sup> Toró T. Tibor, Borbély Imre, Katona Ádám
- <sup>68</sup> Az RMDSZ a kezdetben a „státustörvény” koncepciót támogatta, míg az RMDSZ belső ellenzéke, amely részben a Magyarok Világszövetsége Erdélyi Társasága köré szerveződött, a küllhoni állampolgárság koncepcióját helyezte előtérbe.
- <sup>69</sup> Az RMDSZ Csíkszeredai kongresszusa a 431 küldöttből 274-en Markó Bélára, 157-en pedig Kincses Elődre az RT jelöltjére adták le a szavazatukat. *Romániai Magyar Szó* 1999. május 17.
- <sup>70</sup> Németh Zsolt előadása Magyarország külpolitikai prioritásai. Kolozsvár, 2000. október 7.
- <sup>71</sup> *RMDSZ Választási program* 2000. RMDSZ, 62.
- <sup>72</sup> *Ethnobarometer*. CCRIT, May-June 2000, 42.
- <sup>73</sup> Elsősorban a *Mérlegen* kiadvány alapján, amelyben nevesítik az állami adminisztrációba kerülteket.
- <sup>74</sup> Bevándorlási kérelmek számának alakulása Romániából: 1994:4619; 1996: 3271; 1999:5266. [www.b-m.hu/migráció/statisztika](http://www.b-m.hu/migráció/statisztika)
- <sup>75</sup> *Ethnobarometer* 2000 May-June, 45-46
- <sup>76</sup> Biró A. Zoltán i. m. 129.
- <sup>77</sup> Bakk Miklós: Hatáskör módosítás, *Krónika*, 2001. jan. 20-21.
- <sup>78</sup> Lijphart Arend: *Democracy in Plural Societies: A Comparative exploration* New Haven and London, Yale University Press, 1977

NÁNDOR BÁRDI – ZOLTÁN KÁNTOR  
The Democratic Alliance of the Hungarians in Romania  
(DAHR) in the Romanian Government

The authors analyse the for years of governmental participation of the Democratic Alliance of the Hungarians in Romania (DAHR). However the goal of the authors is not to evaluate the performance of the party they did it implicitly by analysing the achievements and failures. In the first part of the study the authors present the DAHR as an ethnic group and they analyse the character of its policy. The authors show that the local and the general electoral results cannot be used as evaluation criteria and they propose to analyse the question by comparing the electoral promises and the achievements on the one hand and by analysing the effects of this governmental participation on the internal structure of the Hungarian society in Romania on the other hand. Besides, the authors focus on the changes in the educational systems, in local administration and cultural policy. A similar importance has also the changes in the relationship between the Romanians and Hungarians and between Hungary and Romania. A special attention is accorded to the internal tensions within the Hungarian minority.